

Toelichting voor docenten groep 7 bij de Lesbrieft Kindermonumentendag 2024 'Onderweg!' Over routes, netwerken en verbindingen in Midden-Delfland

Deze toelichting/handleiding bij de Lesbrieft Kindermonumentendag is bedoeld ter ondersteuning van de docenten. Behalve de antwoorden op de in de lesbrieft gestelde vragen worden tips en suggesties gegeven voor het behandelen van de lesbrieft.

Kerdoelen

Bij het maken van de lesbrieft is aansluiting gezocht bij relevante kerndoelen voor groep 7:

Oriëntatie op jezelf en de wereld – Ruimte (Kerdoel 47, 48) en **Tijd** (Kerdoelen 52 en 53)

Kerdoel 54 *De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren*

Kerdoel 55: *De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren:*

Kerdoel 56 *De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.*

Bron: <https://www.slo.nl/sectoren/po/kerndoelen/>

<https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/leerplankader-kunstzinnige-orientatie/uitgangspunten/kerndoelen/>

De inhoud van de lesbrieft

De lesbrieft bereidt de leerlingen voor op Kindermonumentendag. Ze sluit aan bij het algemene landelijke thema van Open Monumentendag 2024, n.l. over Routes, netwerken en verbindingen.

Meer informatie: <https://www.openmonumentendag.nl/thema/>

Thema's

De introductie van de lesbrieft besteedt aandacht aan wat *monumenten* zijn, wat onder *erfgoed* wordt verstaan en waar dit in Midden-Delfland, dus in hun eigen omgeving, is te zien.

Er zijn behalve monumenten verschillende soorten erfgoed, zoals bijvoorbeeld **mobiel erfgoed** of **immaterieel erfgoed**. Maar ook het eeuwenoude **landschap** van Midden-Delfland is erfgoed namelijk '**natuurlijk**' erfgoed. Ook wordt er wel gesproken over 'groen' erfgoed, meer specifiek voor inheemse bomen, planten en bloemen.

Al naar gelang de vragen van de leerlingen kan het in de lesbrieft aangereikte voor de docent aanleiding zijn voor (filosofische) gesprekken over het **belang van monumenten en erfgoed**, van het **behouden van karakteristieke elementen in het historisch landschap**, en de mening van leerlingen over **erfgoed**.

Antwoorden op de vragen

Antwoord op vraag 1a

afb 1 is de Trambrug in Schipluiden, **afb 2** Museum De Schilpen in Maasland, **afb 3** is een Tuindersschoorsteen in Den Hoorn bij de Hoornsekade.

Antwoord op vraag 1b naar andere monumenten

Andere monumenten zijn onder andere in **Schipluiden**: de Jozefschool, het Notenschip, de Dorpskerk, Museum Het Tramstation, in **'t Woudt** de Groeneveldse molen, het Woudse kerkje; in **Maasland**: de Commandeurshof, de Oude Kerk, diverse boerderijen o.a. de Arendshoeve; in **Den Hoorn**: de St. Antonius en Corneliskerk, de oliemolen Mercurius (nu een z.g. Thomashuis), de Rijstuin (een voormalig schoolgebouw uit 1874).

Antwoord op Vraag 1c Mobiel erfgoed

b.v. koetsen, oude auto's, oude fietsen, bromfietsen, oude vliegtuigen

Antwoord op vraag 1d

Wat vind jij het mooiste van MD en wat vind je het leukste om te doen in MD?

Ieder antwoord is goed. Het gaat om de eigen voorkeur van de leerling. Zijn er veel verschillen in de antwoorden? Kunnen ze hun keuze uitleggen aan elkaar?

Suggestie: In een kringgesprek kan door de leerkracht gevraagd worden wat volgens de leerlingen **echt** hoort bij Midden-Delfland en wat dus **niet** mag verdwijnen?

Antwoord op Vraag 2 Routes en netwerken, over water en over land – hoe komen we van A naar B?

Antwoord op Vraag 2a het Voddijkpad in de huidige Klaas Engelbrechtspolder (Schipluiden), de kerkenpaden in de Woudse Polder, de Tanthofkade en Zuidkade met enige aansluitende paden, zoals de Wennekerkade; het Doelpad en het Dijkpolderpad in Maasland

Antwoord op Vraag 2b: welke vervoermiddelen zijn er nu om te reizen:

b.v. auto, trein, metro, bus, tram, taxi, (elektrische) fiets, scooter, vliegtuig, sloep, zeilboot, kano etc.

Antwoord op Vraag 2c

Bij de beantwoording van deze vraag hebben de leerlingen wel enige begeleiding nodig. In de lesbrief is voor ieder dorp afzonderlijk (dus apart voor de scholen in Den Hoorn, Schipluiden en Maasland) een pagina met 2 kaarten gemaakt. Een uit rond 1940 en de ander uit 2024.

Kaartlezen is niet gemakkelijk voor deze leeftijd. Wel een hele goede oefening. Kunnen ze hun eigen straat en huis vinden? En kunnen ze de route aangeven naar school? Lopen of fietsen ze? Dat kan ook verschil opleveren.

Suggestie 1: Leuk om te bespreken met de leerlingen wat ze vonden van deze oefening. Makkelijk of moeilijk? Was er veel hulp nodig?

Samen/in klein groepje de routes van elkaar bekijken – wie woont het verste weg, wie loopt, wie fietst – wie loopt een alternatieve route, wie wonen dicht bij elkaar en lopen samen of niet, etc. etc.

Suggestie 2: Bekijk met de leerlingen de **verschillen** tussen de twee kaarten bijv. zijn er veel straten en huizen bijgekomen?

Zie je **verschil** tussen groen of weiland van beide kaarten?

Wat valt nog meer op?

Wat vinden de leerlingen van de verschillen en de ontwikkelingen?

Antwoord op vraag 3a De schuit wordt getrokken door het paard met behulp van een lang touw. Aan de mast van de schuit zit een lijn vast die via de kant kon worden voortgetrokken. Aangezien de vaarten vaak beter begaanbaar waren dan de wegen, kwamen de schepen redelijk soepel vooruit.

Antwoord op vraag 3b de trekschuit was in die tijd een redelijk snel vervoermiddel, ca. 7 km per uur. De goede dienstregeling en communicatie daarover was in die tijd ook bijzonder. Daarom vergelijken wij het nu met de intercitytreinen.

Antwoord op vraag 3c De mensen in de roef zijn mooi gekleed. Zowel dames als heren zitten bij elkaar, wat bijzonder is in die tijd. Deze overdekte plekken zijn ongetwijfeld de eerste klas plaatsen. Daar moest meer geld voor betaald worden dan een plek in de buitenlucht. Een van de heren binnen rookt. Dit mocht vroeger alleen als de medereizigers het goed vonden. Dat zou nu niet meer mogen! De dames lijken te lezen, handwerken? Er werd tijdens de reis in de roef veel met elkaar gesproken, verhalen verteld, vaak over sociale problemen en politieke zaken.

Antwoord op vraag 3d Attributen voor de trekvaart

De **rolpaal** diende om in een bocht het touw te geleiden, zodat de boot niet tegen de kant getrokken werd. Ook de **verlaagde kant** van een brug zorgde voor een **goede geleiding van het touw**.

Antwoord op vraag 3e inmiddels is daar het wegmalen van het water de grond en de sloten dermate verzakt en daardoor de hellingshoek te groot geworden om de boten nog op te kunnen hijsen en over te zetten. Het was ook heel zwaar werk. (Zie het filmpje)

Antwoord op vraag 4a

Verschillen tussen de oude afb en de nieuwe van het WSM-tramstation Schipluiden:

1. De oude was nog station met de trein en rails erachter – in de nieuwe situatie is het een museum.
2. bij beiden is de **luifel** te zien – bij de nieuwe versie is deze dicht gemaakt. Nu lopen de mensen er niet door naar de tram, maar kunnen binnen en buiten de luifelruimte informatieteksten en tentoongestelde objecten bekijken.
3. gebouw staat **nu in de wijk tussen de huizen**
3. de rails zijn verdwenen bij de nieuwe versie – wel zijn ze gedeeltelijk in de stenen toegevoegd.

Tot slot

Deze lesbrief is een voorbereiding op Kindermonumentendag. Daarom is het belangrijk dat de leerlingen weten wat een **monument** en wat **erfgoed** is. Dat het niet alleen maar gebouwen betreft, maar nog veel meer kan zijn.

We proberen duidelijk te maken dat door objecten, voorwerpen en andere minder voor de hand liggende waardevolle elementen te bewaren, we beter weten hoe mensen vroeger leefden, hoe het landschap is ontstaan en de loop van de tijd ook door menselijk handelen is veranderd. Met niet altijd een positieve uitwerking. Ook aan de mening van leerlingen over het bewaren van erfgoed besteden we aandacht.

Veel succes met het behandelen van de lesbrief!

Tot ziens bij Kindermonumentendag op 11 en 13 september 2024 (datum is per dorp verschillend)

Rina Visser – juni 2024 Historische Vereniging Oud-Schipluiden

Nog 2 tips: In Museum Het Tramstation in Schipluiden wordt in de Vervoerskamer permanent aandacht besteed aan de Trekvaart en de WSM. In de wachtkamer en de luifelruimte staan tot half december 2024 ook andere middelen van vervoer centraal, zoals de fiets, de melk- en de veilingschuit, de vrachtauto en de autobus.

Tip 2: Op 14 september is het Open Monumentendag maar ook de Dag van de Trekvaart in Midden-Delfland. Er kan gevaren worden met de trekschuit of andere boten en er zijn diverse andere activiteiten langs de trekvaartroutes. Zie de aankondigingen in de diverse media.

De belangrijkste gebruikte bronnen bij de lesbrief Kindermonumentendag 2024

- https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_de_fiets#/media/Bestand:Draisine1817.jpg
- <http://historischeverenigingoud-schipluiden.nl/wp-content/uploads/2016/06/kerkenpaden-ebook.pdf>
- www.historischeverenigingoudschipluiden.nl
- <https://museum-het-tramstation-schipluiden>
- <https://cultuur.middendelfland.net/>
- <https://cultuur.middendelfland.net/schipluiden/trambrug.htm>
- <https://panorama.middendelfland.net/panos/trambrugaa/>
- <https://cultuur.middendelfland.net/buitengebieden/wsm.htm>
- <https://geschiedenisvanzuidholland.nl/verhalen/verhalen/de-trekvaart-van-delft-naar-maassluis/>
- <https://www.erfgoedhuis-zh.nl>
- <https://www.historamarond1900.nl/uitvindingen/vervoer>

Met dank aan Henk Groenendaal voor het verzorgen van de plattegronden van Schipluiden, Den Hoorn en Maasland en het gebruik van afbeeldingen van <https://cultuur.middendelfland.net>